

the landlord and peasant lands Jews were effective owners, but they had to operate the leased property and take advantage of peasants. Because of these factors a part of Jewish entrepreneurs made considerable profit and predatory destroyed used in such way property. The unofficial rent and possession of land, licensable rights, ponds and forests, peasant gardens, the mediation and usury created an image of the Jewish exploiters, the accomplice of the landlord. During the uprisings, revolutions and other internal problems of the state where the authorities tempered, the people's rage was directed to both landlords and Jews. To some extent, this activity influenced the actions of farmers and their attitude toward Jews during the Jewish pogroms.

Key words: Jews, land lease, land ownership and land use, «Pale of Settlement», landlords.

Отримано: 10.09.2014

УДК 94(477.43)«17/19»:930.2.

О. М. Кримська

ОСОБЛИВОСТІ ЗЕМЛЕВОЛОДІННЯ У МІСТАХ І МІСТЕЧКАХ ПОДІЛЛЯ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

На основі аналізу низки вперше введених у науковий обіг архівних джерел, опублікованих документів і матеріалів, а також осмислення наукової літератури зроблено спробу виділити та охарактеризувати особливості земельного володіння у містах і містечках Подільської губернії від часу її приєднання до Росії наприкінці ХVІІІ до початку ХХ ст. Підкреслено, що, не зважаючи на важливість і актуальність, проблема поки що не розкрита в історичній літературі. Щоправда, в історіографії нагромаджено достатню кількість джерел і вироблено необхідний інструментарій для її наукової реконструкції на сучасній методологічній основі. Тим більше, що для цього залучено новий масив архівних джерел.

Передусім, зазначено, що на суть і особливості міського і містечкового землеволодіння в досліджуваній період впливали не лише включення краю до іншої держави, а й систематичні зміни кількості земельних угідь таких поселень, котрі фіксувались у межових журналах. Між тим, вони часто не відповідали дійсності. Нерідко землі вважались міськими і містечковими, але типи цих поселень (казенні, старостинські, приватновласницькі) зумовлювали певну специфіку землеволодіння. Часто землі належали офіційним власникам, проте були захоплені іншими поміщиками, старостами тощо. Особливості земельного володіння міст й містечок визначали наявність або відсутність відповідної кількості земельних масивів, які перебували в межах чи поза їх територію, вигінних наділів і хуторів.

Підкреслено, що на специфіку земельної власності вплинуло поступове витіснення норм польського законодавства, Литовського статуту, магдебурзького і звичаєвого права, якими вона регулювалась у подільських містах і містечках, російським законодавством.

Ключові слова: міста, містечка, землеволодіння, земельні відносини, особливості, Подільська губернія.

Проблема землеволодіння в містах Правобережної України кінця XVIII – початку XX ст. є однією із складних та недостатньо висвітлених в історіографії. Поза увагою дослідників залишилися земельні відносини й у містах та містечках Подільської губернії вказаного періоду. Разом з тим, зауважимо, що окремі аспекти проблеми лише частково привертали увагу дослідників. Найбільше для відтворення історії міст і містечок Поділля досліджуваного періоду в дореволюційні часи зробили: П. Батюшков, В. Гульдман, І. Дитятин, М. Симашкевич, Ю. Сіцинский; у перших десятиліттях XX ст. – М. Карачківський, П. Клименко, І. Кравченко, А. Крилов; в радянські часи – Т. Брянцева, О. Компан, М. Крикун, В. Маркіна, Л. Мельник; у період державної незалежності України – Л. Баженов, А. Філінюк, І. Рибак, С. Борисевич, М. Петров, А. Задорожнюк, О. Комарницький, та ін. Однак, хоча цілий ряд науковців частково вивчали питання земельної власності міст і містечок регіону, але не було зроблено комплексного аналізу еволюції поземельних відносин, що вимагає подальшого поглибленого вивчення проблеми і залишається актуальним.

Зауважимо, що найбільш вагомим підґрунтям у дослідженні міських і містечкових землеволодінь зазначеного періоду слугують документальні матеріали, не випадково виникла потреба аналізу неопублікованих джерел до вивчення землеволодіння міст і містечок Подільської губернії кінця XVIII – початку XX ст.

Неоцінним джерелом у дослідженні міських землеволодінь зазначеного періоду слугують документи, що зберігаються в фондах Державних архівів Хмельницької (далі – Держархіву Хмельницької області) та Вінницької (далі – Держархіву Вінницької області) областей. Серед них на першочергову увагу заслуговують фонди Держархіву Хмельницької області: ф.241 (Подільський губернський (інвентарний) комітет по розгляду поміщицьких маєтків), ф.115 (Подільська губернська креслярня), ф.227 (Подільське губернське правління), ф.196 (Подільська палата цивільного суду), ф.132 (Кам'янецька міська дума) та фонд Держархіву Вінницької області: д.230 (Вінницька міська управа) та ін.

Іхній аналіз засвідчує, що в історії міст і містечок Подільської губернії з кінця XVIII ст. відбулися істотні зміни не лише в суспільно-політичному житті, а й в адміністративному устрої та економічному розвитку. Поділля потрапило у правове поле Російської імперії, нормативні документи якої регулювали всі сфери життя його населення.

На розв'язання поземельних питань в краї свій відбиток наклало кількісне зростання міст і містечок Подільської губернії. Зокрема, якщо 1800 р. в губернії нараховувалося 12 повітових і 2 заштатних (приписних) міста та 83 містечка [9, арк.65-66], 1804 р. кількість містечок зростає до 88, то вже 1836 р. в краї функціонувало 12 штатних, 7 заштатних міст (Смолрич, Вербовець, Стара Ушиця, Хмільник, Сальниця, Бар, Цекинівка) і 115 містечок [7, арк.6]. Кожне з них вирізнялося своїм соціально-правовим статусом. Одні були державними (казенними), інші – старостинськими та приватновласницькими.

Характерною рисою розвитку міст й містечок було те, що кількість земельних угідь постійно змінювалася, а ті відомості що були відмічені в межових журналах часто не відповідали дійсності. Нерідко землі які вважалися міськими, фактично їм не належали в повній мірі, оскільки були захоплені сусідніми поміщиками, старостами, церквами, тощо. Такі дії згодом були узаконені царською владою або землі перебували у статусі спірних. Причому, судові тяжби часто тривали роками, а іноді й десятками років. Тому цифри, вміщені в архівних документах не завжди відображають реальну картину розмірів земельних володінь міст. На середину XIX ст. навіть зазначалися певні поправки, належність угідь згідно межових журналів і фактична їх кількість. Причому, такі примітки стосувалися й розмірів землеволодінь міських і містечкових поселень, а також кількості їх жителів.

Аналіз архівних матеріалів дає можливість простежити динаміку розмірів землеволодінь міст. Після адміністративно-територіальних перетворень в краї та здійсненні ревізії, на початку XIX ст. найбільше земельних угідь було в розпорядженні Балти [1, арк.17]. Найскладніша ситуація в земельному питанні склалася в Брацлаві. Гостро постала проблема землеволодіння та землекористування, оскільки не вистачало землі навіть для розбудови та заселення міста. Міщани жили в маєтках поміщиків, сплачували за це чинш, тому, що не було іншої можливості прохарчуватися [5, арк.40].

Впродовж першої половини XIX ст. усім містам Подільської губернії було відмежовано двоверсту пропорцію вигону, але часто траплялося так, що кількість вигону не була виділена в повній мірі за браком земель. З усіх міст губернії лише Гайсину та Ольгополю було виділено повну двоверсту пропорцію. Решта міст в тій чи іншій мірі мали брак земельних угідь [2, арк.6, 13]. У користуванні Гайсина земельні угіддя розподілялися наступним чином: під садибами – 260 дес. 130 саж, під хуторами та левадами – 392 дес. 139 саж., присадибної – 366 дес. 1088 кв. саж., незручної – 263 саж., орної – 1276 дес. 1857 саж., під лісом – 223 дес. 140 саж. [28, с.2-3]. Крім того, Гайсин користувався повною пропорцією вигону [5, арк.13] її кількість сягала 2752 дес. 2313 саж. Однак, після перевірки виявилось, що в місті фактично було лише 2550 дес. 1420 саж. [4, арк.21]. Тобто й тут бачимо певні статистичні огріхи, про що зазначалося вище. В 1819 р. відмежовано повну двоверсту пропорцію і для Ольгополя. Її площа становила 9353 дес. З цієї кількості 780 дес. місто виділило для чиншового користування міщанам, які в 1826 р. перейшли з селянського стану [2, арк.6].

Особливістю розвитку міст Подільської губернії було те, що впродовж всього досліджуваного часу існувало фактично дві форми власності: приватна та державна. До середини XIX ст. всі міста були викуплені казною та стали державними. Виключенням було лише повітове місто Ямпіль, яке аж до 1917 р. перебувало у приватній власності [24, с.728]. Та, незважаючи на те, що міста краю були казенними, деякі з них держава передавала у корис-

тування певних осіб. Наприклад, повітове м. Брацлав було передано в користування дворянину Козловському на 50 років [6, арк.383]. Хмільницький казенний масток отримав у користування граф Кушельов, Вербовець – поміщик Собанський, Сальницю – генерал-майор І. Марков [2, арк.6, 9, 31].

У другій половині XIX ст. кількість земельних наділів міст та й містечок Подільської губернії продовжувала змінюватися. Міські землі у статистичних виданнях як правило поділялись на дві категорії: ті, що лежали у їх межах і ті, що розташовувалися на околицях. До 70-х рр. XIX ст. площа земель збільшилася в Кам'янці-Подільському, Балті, Вінниці, Гайсині, Ольгополі, Проскуріві відповідно на 5%, 6%, 52%, 20%, 10%, 15%, водночас зменшилася у Брацлаві, 3-х містах Літинського, 2-х містах Могилівського повітів, та в Ямполі на 24%, 39%, 32% та 35% відповідно. Без змін залишилися земельні наділи лише повітового міста Летичева. До 80-х рр. XIX ст. земельні розміри залишилися сталими. Виключенням було лише місто Гайсин, де земельна власність скоротилася на 34%. У 1905 р. кількість землеволодіннь скоротилася у Кам'янці-Подільському, Вінниці, Летичеві, Проскуріві та Ямполі на 38%, 38%, 7%, 32% та 67% відповідно. Земельний фонд Балти, Брацлава, Гайсина, міст Літинського повіту, міст Могилівського повіту, Ольгополя та міст Ушицького повіту зріс на 21%, 84%, 14%, 37%, 79%, 6% та 6% відповідно. Загалом по всіх містах губернії з 60-х до 70-х рр. земельний фонд зменшився на 18%, з 70-х до 80-х рр. – на 2%, а з 80-х до початку XX ст. поповнився на 8% [21-23].

Характерною особливістю розвитку приватного міста Ямполь та й в багатьох містечок Подільської губернії, було те, що власність в них розподілялася між кількома власниками, яким належали різні за розмірами земельні наділи. Зокрема, місто Ямпіль постійно переходило з рук в руки, зокрема, ще на початку XVIII ст. воно належало Потоцьким, на початку XIX ст. – Добжанським [25, с.728], а в другій половині XIX ст. право власності розділили шість родин: Миколи Біляєва, Целестини Арсенєвої, Яглинки Милобєндзької, Фелікса та Івана Вітковських й Едуарда Напольського [20, арк.2]. Важливим є той факт, що серед них лише Напольські і Біляєві були православними росіянами, решта – поляки-католики. У 50-х рр. XIX ст. власникам міста загалом належало 2851 дес. (далі дес.) всіх земельних угідь: Біляєву та Арсенєвій – 2085, Милобєндзькій – 116, Вітковським – 223, та Напольському – 427 дес. [20, арк.2] Містечко Збриж перебувало у власності 9-ти осіб (Абринева, Біляєва, Вацивського, Грабовського, Добрянського, Зелінської, Маковського, Порушевського та Сабінської), кожен з яких володів своєю земельною часткою [26, с.14-27]. Лише О. Зелінська її не мала. Загалом, у 1845–1850 рр. містечку належало понад 2960 дес. землі [3, арк.9]. Чимало власників було в Михалполі [6, арк.12], Красному [5, арк.8], Солобківцях [12, арк.9], Чемерівцях [5, арк.7] і т. п. Приміром, містечко Красне належало 15 власникам [5, арк.7-8], які загалом володіли 8844 дес. землі. Землями містечка Солобківці володіли 12 власників. Загальні розміри

землеволодінь тут сягали 11557 дес. Найбільші із них належали М. Хелмінському, І. та В. Задирковським.

Архівні документи засвідчують, що в містах і містечках застосовувалися не лише різні форми землеволодіння, а й землекористування: під забудову, садиби, сади, городи, сінокоси, сільськогосподарське виробництво, ліси, чагарники тощо [18, арк.12]. Причому кількість наділів не була сталою, оскільки відбувалося розмежування міських та суміжних земель, наділення вигонами, а це часто призводило до порушень, зазіхань та претензій з боку всіх учасників поземельних відносин.

У приватних містечках передача міській громаді на «вічні часи» певної частини земельних угідь супроводжувалася виконанням міщанами і селянами низки повинностей на користь їх власників. Жителі Ямполья і містечок одночасно відробляли панщину (як залежні селяни) і платили чинш (як міщани) за користування землею (плата за будинки і городи, найом лавок і оренда землі). Ці норми підтверджувалися й урядом [11, арк.18].

Усі види відробкової ренти, за винятком даремщин, котрі точно не нормувалися, вимірювалися робочим часом. Одиницею вимірювання слугував день роботи або встановлений обсяг завдань, урок. Панщинні роботи поділялися на тяглові, що відбувалися з робочою худобою, плугом, ралом, бороною або підводою, і піші, які відбувалися без худоби, зі знаряддями ручної праці. Тяглові роботи переважно виконували чоловіки, із піших частина лягала на плечі жінок і підлітків.

Характерною рисою повинностей у приватновласницьких поселеннях регіону було те, що, вони не обмежувалися установчими грамотами. Нерідко власники встановлювали на свій розсуд розміри чиншу, кількість панщинних днів на рік, уроки на день, правила користування річками, лісами. Архівні документи містять величезну кількість матеріалів про те, що у містечках губернії кількість днів панщини та розміри чиншу істотно різнилися. До прикладу, в містечку Пиків, яке належало П. Борейку, плугові, парові та поєдинкові в середині XIX ст. відробляли щорічно 180 днів панщини, піші – 154, городники – 58 днів. Разом з тим, бобилі жодних повинностей, у тому числі панщини, не відробляли. [8, арк.3]. Крім панщини, жінки садили капусту, обробляли поміщицькі городи. Чиншовики сплачували 5 руб. 40 коп., городники – 3 руб. сріблом. Всі селяни на користь власника обробляли прядиво, переробляли просо на пшону, пряли мотки, здавали капусту, кури, яйця. Ткачі, крім всіх повинностей, здавали власнику ще й полотно. У містечку Жабокріч П. Бржозовського парові та тяглі селяни щороку відробляли по 104, поєдинкові – 94, піші – 84, городники – 44, та, навіть бобилі – 34 дні. Разом з тим, сплачували чинш: парові – 6 руб. 45 коп., поєдинкові – 3 руб. 30 коп., піші – 1 руб. 45 коп., городники – 1 руб. 15 коп., бобилі – 45 коп. сріблом. Водночас, за кожну вівцю та колоду бджіл вони вносили по 6,5 коп. сріблом. У містечку були й вільні люди, які сплачували чинш від 4 руб. 15 коп. до 8 руб. 30 коп. сріблом, євреї – по 8 руб. 30 коп. сріблом [10, арк.2-3]. У Городку власниця Н. Гейсмар запровадила на кожен тяглий двір по 156 панщини на рік, а на на-

півтяглу родину – 104 дні панщини [15, арк.12]. В Чермерівцях, які належали В. Матушевич, відробітки на кожен тяглий двір складали 108 днів, для піших – 84, городничих – 52 дні на рік [14, арк.2]. Лише жителі Сатанова, власником якого був граф О. Потоцький, у середині XIX ст. були звільнені від панщини і відробляли щорічно лише 12 днів шарваркових на ремонті панського маєтку, містків, доріг тощо. У зв'язку з цим орної та сінокісної землі містечку взагалі не відводилося. Вільні люди, переважно євреї, сплачували чинш по 79,5 коп. на рік, бобилі – 34,5 коп. сріблом [16, арк.1]. Найбільша кількість відробіткової ренти серед міст і містечок Подільської губернії була встановлена у містечку Городище, власниками якого були Людвік і Гнат Закревські, де парові селяни відробляли по 200 днів панщини на рік й здавали по 6 курок і 30 яєць, поєдинки – 150 днів та 4 курки, 20 яєць, піші – 100 днів й 2 курки і 10 яєць, городники – 24 дні та 1 моток пряжі з двору [14, арк.2].

Жителі міст і містечок свої земельні ділянки обробляли за традиціями трипілья [8, арк.44]. Для обробітку землі в господарстві використовували: плуг, рало, соху, борони, віз, сани та інші знаряддя [18, арк.44]. Подоляни вирощували жито, пшеницю, ячмінь, овес, гречку, просо, кукурудзу, льон, коноплю [27, с.142], займалися розведенням городніх культур (тютюн, виноград, овочі, картопля, цибуля, баштанні культури). Особливо гарним врожаєм відзначалася картопля. Тому розміри її посадки з року в рік збільшувалися. Еволюціонувало садівництво, зокрема, на Поділлі використовували близько 500 сортів фруктових дерев і кущів (груш і яблук, черешень, персику, винограду тощо). До прикладу, в Кам'янці під сади було зайнято понад 32 дес. міських угідь, під городництво – 12 сажнів, орної землі – більше 1300 дес. [16, арк.237].

Отже, після приєднання до Російської імперії землеволодіння та землекористування у містах і містечках Подільської губернії мало низку істотних особливостей. Вони зумовлювалися зміною державної приналежності краю, продовженням чинності норм Литовського статуту, польського законодавства і звичасового права з поступовою їх імплементацією в імперське правове поле. Визначальним у цьому було поєднання двох суб'єктів власності – держави і власне поміщиків. Але, особливістю землеволодіння було те, що насправді власником була держава в особі імператора, який в будь-який час міг як наділити правом власності на землю шляхтича чи дворянина за певні послуги так і безпалейційно забрати це право назад. Після викупу міст краю казноу, всі вони були наділені землею, яка надавалася їм не у власність, а, знову ж таки, у володіння чи користування. Міська влада, в свою чергу, передавала право землекористування мешканцям міст, яке виявлялося в різних формах (мова про них йшла вище). Виключенням було приватновласницьке повітове місто Ямпіль, де кілька власників провадили свою земельну політику, а це, в свою чергу, гальмувало його економічний розвиток. Фактично до початку XX ст. це місто залишилося одним із найбідніших серед усіх повітових центрів губернії.

Список використаних джерел і літератури:

1. Державний архів Вінницької області, ф.-д.286, оп.1, спр.489.
2. Державний архів Хмельницької області (далі – Держархів Хмельницької області), ф.115, оп.1, спр.59.
3. Держархів Хмельницької області, ф.115, оп.1, спр.283.
4. Держархів Хмельницької області, ф.115, оп.1, спр.651.
5. Держархів Хмельницької області, ф.115, оп.2, спр.34.
6. Держархів Хмельницької області, ф.196, оп.1, т.3, спр.14598.
7. Держархів Хмельницької області, ф.227, оп.1, т.2, спр.2110.
8. Держархів Хмельницької області, ф.228, оп.1, спр.104.
9. Держархів Хмельницької області, ф.241, оп.1, спр.229.
10. Держархів Хмельницької області, ф.241, оп.1, спр.385.
11. Держархів Хмельницької області, ф.241, оп.1, спр.446.
12. Держархів Хмельницької області, ф.241, оп.1, спр.527.
13. Держархів Хмельницької області, ф.241, оп.1, спр.654.
14. Держархів Хмельницької області, ф.241, оп.1, спр.853.
15. Держархів Хмельницької області, ф.241, оп.1, спр.884.
16. Держархів Хмельницької області, ф.241, оп.1, спр.892.
17. Держархів Хмельницької області, ф.241, оп.1, спр.1078.
18. Держархів Хмельницької області, ф.241, оп.1, спр.1193.
19. Держархів Хмельницької області, ф.241, оп.1, спр.1195.
20. Держархів Хмельницької області, ф. 41, оп. , спр. 340.
21. Статистика землевладения Центральный статистический комитет М.В.Д. – Вып. 9. – Подольская губерния. – СПб., 1906. – 54 с.
22. Статистика поземельной собственности населенных мест Европейской России / Издание Центрального статистического комитета Вып. III: губернии Малороссийская и Юго-Западная. – СПб., 1884. – 217 с.
23. Демьяненко А. Статистические сведения о Подольской губернии за 1865 и 1866 годы / А. Демьяненко // Труды Подольского губернского статистического комитета. – Каменец-Подольский : Тип. губерн. правления, 1869. – 50 с.
24. Подольские губернские ведомости. – 1845. – № 32.
25. Подольские губернские ведомости. – 1869. – № 10.
26. Історія міст і сіл Української РСР: Вінницька область. – К. : Гол. ред. УРЕ АН УРСР, 1972. – 730 с.
27. Божевільний В.В. Політико-адміністративний устрій та населення Подільської губернії в першій половині XIX ст. / В.В. Божевільний // Поляки на Хмельниччині: погляд крізь віки. – Хмельницький : Поділля, 1999. – С. 142.
28. Описи Подільської губернії (1800 та 1819 рр.) / упоряд.: Ю.С. Земський, В.В. Дячок. – Хмельницький : ХНУ, 2005. – С. 65-66.

О. М. Кримская

ОСОБЕННОСТИ ЗЕМЛЕВЛАДЕНИЯ В ГОРОДАХ И МЕСТЕЧКАХ ПОДОЛЬЯ В КОНЦЕ XVIII – В НАЧАЛЕ XX СТОЛЕТИЯ

На основе анализа ряда впервые введенных у научный оборот архивных источников, опубликованных документов и материалов, а также осмысления научной литературы сделана попытка выделить и дать характеристику особенностей земельного владения в городах и местечках Подольской губернии со времени её присоединения к России в конце XVIII и до начала XX ст. Подчеркнуто, что, не смотря на важность и актуальность, проблема пока что не раскрыта в исторической литературе. Правда, в историографии накоплено достаточное количество источников и выработан необходимый инструментарий для её научной реконструкции на современной методологической основе. Тем более, что для этого привлечено новый массив архивных источников.

Прежде всего, отмечено, что на сущность и особенности городского и местечкового землевладения в исследуемый период влияли не только включение края к другому государству, которым была Российская империя, но и систематические изменения количества земельных угодий таких поселений, которые фиксировались у межевых журналах. Между тем, они часто не соответствовали действительности. Нередко земли считались городскими и местечковыми, но типы этих поселений (казенные, старостинские, частнособственнические) обуславливали некоторую специфику землевладения. Часто земли принадлежали официальным собственникам, но были захвачены другими помещиками, старостами и т.д. Особенности земельного владения городов и местечек определяли наличие или отсутствие соответствующего количества земельных массивов, которые находились в чертах или вне их территорий, выгонных наделов и хуторов.

Подчеркнуто, что на специфику земельной собственности влияло постепенное вытеснение норм польского законодательства, Литовского устава, магдебургского и обычного права, которыми она регулировалась в подольских городах и местечках, российским законодательством.

Ключевые слова: города, местечка, землевладения, земельные отношения, особенности, Подольская губерния.

Olena Krymska

CITIES AND SMALL TOWNS LAND OWNERSHIP PECULIARITIES AT THE END OF THE 18TH AND AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURIES

In the article it was attempted to single out and characterize cities, small towns land ownership peculiarities in Podilia province out of Russia at the end of the 18th till the beginning of the 20th century. It was done on the basis of some records sources analyzed after their first being included in the scientific rotation; some documents and materials published, some scientific resources comprehended. In spite of the significance and topicality this problem is still remained uncovered. Historiography collected sufficient quantity of sources working out a necessary toolset for its scientific reconstruction on the modern methodological grounds with the involving of new records sources.

For one thing the article points that not only the incorporation of the territory in the other country but systematical changes of the land farm number fixed in the land journals as well influences cities, small towns land ownership matter and peculiarities in the period researched. Meanwhile they often don't meet the reality. Ordinary lands were considered to be cities' and small towns' but the types of these settlements (government, headman and private-ownership) detected certain specificity of land ownership. Lands often were in property of the official owners nevertheless being seized by the landlords, headmen and so on. Cities, small towns land ownership peculiarities defined availability or lack of sufficient number of land territory situated in the borders or outside area, grazing hideland and farmstead as well.

The land ownership peculiarity is stressed to be effected by a gradual forcing out of Polish legislation norms, Lithuanian statute, Magdeburg and customary law and Russian legislation. With the help of them it regulated in cities, small towns in Podilia.

Key words: cities, small towns, land ownership, land relations, peculiarities, Podilia province.

Отримано: 15.10.2014